

Dopady reformy přímých daní k roku 2015: vyhodnocení pomocí modelu TAXBEN

Libor Dušek, Klára Kalíšková, Daniel Münich¹

Parlament České republiky v roce 2011 schválil rozsáhlou reformu přímých daní, která při absenci dalších legislativních úprav automaticky vstoupí v účinnost od 1. ledna 2015. Odhadujeme dopady této reformy na výši daňového zatížení a na průměrné, mezní a participační daňové sazby v reprezentativním souboru českých domácností a jednotlivců (SILC). Hlavním dopadem je snížení průměrné daňové sazby živnostníků v pátém až desátém příjmovém decilu, převážně o 4.4 procentní body. Změna průměrné daňové sazby se mezi živnostníky s nižšími příjmy značně liší a pohybuje se mezi +/- 5 procentními body. Reforma by jen nepatrně snížila daňové zatížení většiny zaměstnanců, ale o až o 5 procentních bodů by zvýšila průměrnou daňovou sazbu zaměstnanců s příjmy nad 1,242,000 Kč. Mezní daňové sazby by živnostníkům klesly nejčastěji o 4.4 nebo 10 až 11 procentních bodů, zatímco mezní daňové sazby zaměstnanců by se nezměnily. Dopady na úrovni domácností jsou značně heterogenní podle rozdílného zastoupení příjmů ze zaměstnání či živnostmi. Reforma by snížila příjmy státního rozpočtu přibližně o 19 miliard Kč.

JEL klasifikace: H22, H24, D31

Klíčová slova: TAXBEN model, hodnocení dopadů, daňová reforma, Česká republika

1. Motivace

Tvorba daňové legislativy by se měla být založena na rigorózních empirických analýzách stávajícího daňového systému a odhadech dopadů navrhovaných reforem. Tento přístup, označovaný v zahraničí jako evidence-based policy, se zatím v tvorbě daňové legislativy v České republice neprojevuje. Ukázkou je i poslední výraznější daňová reforma, která byla schválena Parlamentem ke konci roku 2011, avšak účinnost většiny ustanovení byla z administrativních důvodů odsunuta až k 1. lednu 2015. Schválený balíček daňových zákonů² měl za primární cíl zavést tzv. jedno inkasní místo – tedy placení daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojistného na jednom úřadě a jednom formuláři. Kromě této administrativní změny ale reformy změnila i řadu důležitých parametrů přímých daní. Změny byly Parlamentem schváleny bez podrobnějších znalostí o jejich dopadech.³

Tento článek prezentuje odhady hlavních dopadů této daňové reformy na úrovni daňových poplatníků a jejich domácností. Odhady jsme získali pomocí nově vyvinutého TAXBEN modelu. Ten simuluje výši daní a dávek pro poplatníky a domácnosti v šetření Českého statistického úřadu Životní podmínky domácností (Statistics of Income and Living Conditions – SILC), reprezentativním souboru 8 866 domácností, zahrnujícím 20 620 osob. Hlavní přínosy článku do ekonomické literatury jsou následující: Za prvé, jedná se o nejkomplexnější vyhodnocení dopadů daňových reforem v České republice založené na mikrodadech. Hodnotíme vliv reformy na širokou škálu ukazatelů daňového systému: absolutní výši daní, průměrné, mezní, i participační daňové sazby, a to na úrovni jednotlivců i (pokud je to relevantní) domácností. Definice daňových sazeb zohledňují veškeré přímé daně (tj. daň z příjmů, sociální a zdravotní pojištění) a měří daňové zatížení mezi mezním produktem práce a čistým příjmem. Tím, že odhady dopadů jsou založené na

¹ IDEA/CERGE-EI. Tento výzkum byl podpořen grantem od Technologické agentury České republiky TD010033.

² Zákon 458/2011Sb. o změně zákonů související se zřízením jednoho inkasního místa a dalších změnách daňových a pojistných zákonů.

³ V důvodové zprávě nalezneme několik grafů ukazujících efektivní daňové sazby pro typizovaného zaměstnance a živnostníka v závislosti na jejich příjmu, a samozřejmě rozpočtové dopady. Chybí analýza dopadů na „reálné“ poplatníky, vyjádření dopadů v korunách, či analýza dopadů na úrovni domácností.

reprezentativním souboru poplatníků, jsme schopni pozorovat dopady na skutečné poplatníky a rozdělení dopadů v populaci, a nikoli jen dopady na „typizované“ poplatníky.

Za druhé, dopady reformy analyzujeme separátně pro zaměstnance a živnostníky (OSVČ). Živnostníci představují přibližně 20 % ekonomicky aktivní populace, ale z důvodů datových či jiných omezení bývají opomíjeni v mikrosimulačních evaluacích (např. Immervoll, 2004 se ve srovnání průměrných a mezních daňových sazeb ve státech EU zaměřuje pouze na zaměstnance a živnostníky z analýzy vylučuje). Příjmy z podnikání jsou v Česku zdaněny výrazně odlišně od příjmů ze zaměstnání (Dušek, Kalíšková a Münich, 2013a) a hodnocená reforma mění daňové sazby odlišně pro tyto dva druhy příjmů. Vyhodnocování reforem přímých daní diferencovaně pro živnostníky a zaměstnance je nezbytné pro kompletní poznání jejich dopadů.

Za třetí, článek prezentuje možnosti nově vyvinutého modelu TAXBEN pro hodnocení daňových a dávkových politik. Model byl vyvinut explicitně se záměrem, aby sloužil jako nástroj pro evaluaci reforem. Model je potenciálně k dispozici dalším uživatelům (zejména státním orgánům) k evaluaci minulých i navrhovaných reforem daní a dávek.

A za čtvrté, článek jako první přináší rigorózní vyhodnocení již schválené reformy. Přináší tak informace, které by – při dodržování principů evidence-based policy – měly být známy zákonodárcům již v době schvalování reformy. Reforma přináší též změny v konstrukci daňových základů, které souvisí se zřízením jednoho inkasního místa a snahou sblížit daňové základy daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění. Tím zřejmě na dlouhou dobu dopředu nastavuje mantinely, v rámci kterých se budoucí změny daňových sazeb a dalších dílčích parametrů pohybovat.

V ČR existuje několik akademických studií, které se zabývají dopady daňových a sociálních reforem. Pavel (2009) hodnotí změny daňových a dávkových reforem v letech 2007 a 2008 na ukazatele motivace k práci s využitím datového souboru SILC 2005. Galuščák a Pavel (2012) také simulují dopady dávkové reformy z roku 2007 a ilustrují, jak tato reforma změnila pracovní motivace osob v různých typech domácností. Schneider a Jelínek (2004) zkoumají distribuční dopady daňového a sociálního systému v letech 1999-2002. Náš model do této literatury přináší vyhodnocení reformy na úrovni jednotlivců i domácností, na základě reprezentativního vzorku populace, a ukazuje změny většího počtu daňových parametrů (průměrných, mezních i participačních sazeb).

Následující kapitola prezentuje hlavní rysy hodnocené reformy. Kapitola 3 stručně popisuje model TAXBEN a jeho předpoklady; pro detailní popis odkazujeme čtenáře na přílohu. Ve čtvrté kapitole prezentujeme hlavní výsledky, tj. změny výše daní, a změny průměrných, mezních, a participačních daňových sazeb. Výsledky jsou prezentovány záměrně věcně, bez normativních hodnocení. Implikace výsledků pro daňovou politiku jsou diskutovány v závěru.

2. Reforma přímých daní 2015

Ve studii porovnáваме zdanění příjmů ze zaměstnání a podnikání, jak by podle již schválených a platných zákonů mělo fungovat od 1. 1. 2015, se zdaněním podle legislativy platné aktuálně v době psaní článku, tj.

červenec 2013.⁴ Hlavní změny, které vyhodnocujeme v této studii, jsou systematicky shrnuty v tabulce 1. Při výpočtu daní se projeví následovně:

a) Daň z příjmů fyzických osob

- Mění se výpočet základu daně pro příjmy ze zaměstnání. Nyní je základem daně superhrubá mzda, tj. součet hrubé mzdy a sociálního a zdravotního pojistného placeného zaměstnavatelem. Po reformě se stane základem daně mzda hrubá. Pro příjmy z podnikání se základ daně nezmění.
- Sazba daně se zvýší z 15 na 19 procent. Sazba 19 procent byla zvolena záměrně tak, aby se zdanění příjmů ze zaměstnání s přechodem ze mzdy superhrubé na hrubou nezměnilo. Pro živnostníky to ale znamená zvýšení daňové sazby o 4 procentní body.
- Dnes si každý poplatník odečítá ze svého základu daně základní slevu na dani (24 840 Kč). Od roku 2015 si ji nebudou moci odečítat poplatníci, jejichž základ daně převyšuje 48 násobek průměrné mzdy, tj. 1 242 000 Kč.

b) Sociální a zdravotní pojištění – zaměstnanci

- Zdravotní a sociální pojištění hrazené zaměstnavatelem bude nahrazeno tzv. odvodem z úhrnu mezd.⁵ Sazba odvodu z úhrnu mezd bude 32 %, přičemž z takto vybrané částky půjde 7 % na zdravotní pojištění a 25 % na sociální pojištění.⁶ Tzn., že výše odvodů zaměstnavatele na sociální pojištění se nezmění a odvody na zdravotní pojištění klesnou z 9 % na 7 %.
- Sazba zdravotního pojistného placeného zaměstnancem je nyní 4,5 % a po reformě bude 6,5 %.
- Sazba sociálního pojistného placeného zaměstnancem zůstává zachována na 6,5 %.
- Maximální základ odvodů z úhrnu mezd bude nastaven na úrovni firmy ve výši 48-násobek průměrné mzdy krát počet zaměstnanců. Firem s průměrnou roční mzdou převyšující 1 242 000 Kč je zřejmě naprosté minimum. I z velmi vysokých mezd by tak měli zaměstnavatelé odvádět sociální pojištění, zatímco dnes je zastropováno právě na 48-násobku průměrné mzdy. (U zdravotního pojištění již dnes strop není).⁷

c) Sociální a zdravotní pojištění – živnostníci

- Efektivní sazby sociálního pojistného se snižují více než o polovinu. Dnes je základem pojistného polovina zisku a sazba je 29,2 %, tj. efektivní sazba činí 14,6 % zisku. Reforma tuto nelogickou konstrukci ruší a pojistné se bude počítat přímo jako procento zisku. Ale sazba bude jen 6,5 %.⁸

⁴ Přehlednost daňových změn komplikuje fakt, že jiný daňový balíček (zákon 500/2012Sb) uzákonil řadu dočasných změn přímých daní na roky 2013-2015. Tyto změny budou tedy k 1. 1. 2015 platit a podle toho je zahrnujeme do našich odhadů (byť po dalším roce jejich účinnost vyprší).

⁵ Odvod z úhrnu mezd platí zaměstnavatel z celkového objemu vyplacených mezd. Na rozdíl od dnešních pojistných placených zaměstnavatelem není určován separátně pro každého zaměstnance. Z pohledu většiny zaměstnanců se jedná jen o nominální změnu, neboť z jejich mezd bude zaměstnavatel platit odvody jako doposud.

⁶ Celkových 25 % placených na sociální pojištění se dále dělí na 21 % na důchodové pojištění, 2,3 % na nemocenské pojištění, a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti.

⁷ Odvodům z mezd nad 1 242 000 Kč se mohou firmy vyhnout tím, že vyčlení vysokopříjmové zaměstnance do separátní entity. Je prakticky nemožné předvídat, jaká část vysokopříjmových zaměstnanců se tímto způsobem dokáže odvodům vyhnout. Při modelování dopadů se držíme konzervativně zásady, že vyhodnocujeme dopady při aktuální ekonomické aktivitě a výši mezd, a nemodelujeme možnou daňovou optimalizaci.

⁸ Nižší pojistné živnostníků má být doprovázeno též snížením důchodů, a to proporcionálně se snížením pojistného, jelikož vyměřovací základ pro výpočet důchodu bude pro osoby samostatně výdělečně činné přepočítáván koeficientem odpovídajícím nižšímu pojistnému (viz § 16 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném od 1. 1. 2015). I tak, jelikož v současném důchodovém systému je jen slabý vztah mezi výší příspěvků a konečnou výší důchodů, znamená snížení daní spolu se snížením důchodů daňovou výhodu pro živnostníky. I z rozpočtového pohledu se snížení pojistného

- Nominální sazba zdravotního pojistného je nyní 13,5 % z poloviny zisku, tj. efektivní sazba činí 6,75 % z celého zisku. O roku 2015 bude základem celý zisk a nominální i efektivní sazba 6,5 %, tj. nepatrné snížení.
- Minimální základ sociálního pojistného je dnes nastaven na 25 % roční průměrné mzdy (77 652 Kč) s tím, že se vztahuje k polovině zisku. Reforma minimální základ zvyšuje na 120 % roční průměrné mzdy (372 729 Kč) s tím, že se vztahuje k celému zisku. V praxi to znamená, že minimální pojistné se zvyšuje z 22 674 Kč na 24 227 Kč. Okruh poplatníků, kteří toto minimální pojistné platí, se výrazně rozšiřuje z živnostníků s příjmem pod 50 % průměrné mzdy na živnostníky se ziskem do 120 % roční průměrné mzdy.
- Maximální základ sociálního pojištění se nominálně nezmění. Efektivní výše maximálního základu se ale snižuje na polovinu, neboť se s ním bude porovnávat celý zisk a ne jen jeho polovina jako dnes. Zatímco dnes jsou nad maximálním základem živnostníci se ziskem nad 2 484 000 Kč ročně, po reformě to budou živnostníci se ziskem nad 1 242 000 Kč ročně.
- U živnostníků, kteří mají podnikání jako vedlejší zdroj příjmů, se minimální základ sociálního pojistného zvyšuje z 10 % průměrné mzdy na 50 % (a obdobně jako u hlavních příjmů popsanych výše bude pro minimální základ určující celý zisk, nikoli jeho polovina). To znamená praktické zvýšení minimálního pojistného ze 756 Kč na 841 Kč a rozšíření okruhu poplatníků, kteří minimální pojistné platí, z poplatníků s příjmy pod 20 % průměrné mzdy na poplatníky s příjmy pod 50 % průměrné mzdy.

d) Sociální dávky

- Sociální dávky reforma explicitně nemění. I tak se mohou změnit částky, které některé domácnosti v dávkách pobírají. Nárok i výše některých dávek je určována podle čistého příjmu domácnosti, a daňová reforma čisté příjmy změní. Tyto změny dávek výpočty našeho modelu zohledňují.

3. Model TAXBEN

Vyvinuli jsme nový TAXBEN model, který simuluje daně a dávky pro jednotlivce a domácnosti v datovém souboru Životní podmínky domácností (SILC).¹⁰ Detailní popis modelu, jeho předpoklady, a přesné definice daňových sazeb jsou vyloženy v příloze, zde pouze shrneme hlavní koncepty.

SILC je shromažďován každoročně Českým statistickým úřadem podle metodiky standardizované pro všechny země EU. K vyhodnocení reformy používáme poslední dostupné vydání SILC (data sbíraná v roce 2011), které obsahuje informace o 8 866 domácnostech složených z 20 629 jednotlivců. Soubor obsahuje základní informace o struktuře každé domácnosti, jejím obydlí, ekonomické aktivitě a zdraví jednotlivých členů. Pro daňové simulace je podstatné, že uvádí roční mzdy každého člena (dělené na hlavní a vedlejší zaměstnání) a roční zisky z živnostenského podnikání (též členěné na hlavní a vedlejší podnikání). Údaje o příjmech se týkají příjmů z roku 2010. SILC též reportuje výši jednotlivých sociálních dávek obdrženy domácností, daně z příjmů, a sociálního a zdravotního pojištění (pouze u zaměstnanců).

SILC je vhodným zdrojem dat pro mikrosimulace daní a dávek. Je relativně velký, reprezentativní (včetně vah umožňující přepočítání ze souboru na populaci) a obsahuje dostatečné údaje o příjmech a struktuře domácnosti, které umožňují modelovat dopady daňového a dávkového systému. Nevýhodou SILC je nízká

živnostníků projeví okamžitým poklesem příjmů, zatímco snížení důchodů se projeví postupně v řádu desítek let do budoucna.

¹⁰ Bližší informace o modelu, ale především komplexní analýzu průměrných, mezních a participačních daňových sazeb a distribučních dopadů současného systému je možné nalézt v akademických studiích Dušek, Kalíšková a Münich (2013a, 2013b).

kvalita dat o kapitálových příjmech (úrocích, dividendách, pronájmech apod.). Ačkoli tyto položky v souboru existují, jejich výše je často nulová či nerealisticky nízká. Zdanění příjmů z kapitálu proto nelze zahrnout do modelu, který se tak soustředí pouze na zdanění příjmů ze zaměstnání a podnikání. Z tohoto důvodu prezentované výsledky zahrnují pouze jednotlivce s netriviálními příjmy,¹¹ a nezahrnují domácnosti důchodců.¹² Při tomto zaměření též nemá význam zahrnovat mezi příjmy či sociální dávky starobní a invalidní důchody.

Model nezahrnuje behaviorální změny, tj. bere hrubé mzdy a pracovní chování populace při daňových změnách jako dané. Simulované daně zahrnují všechny přímé daně, tj. daň z příjmů fyzických osob, sociální pojištění a zdravotní pojištění, a to včetně pojištění placeného zaměstnavatelem. Simulované dávky zahrnují peněžitou pomoc v mateřství, porodné, přídavky na děti, příspěvek na bydlení a dávky v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení). Hlavními výstupy modelu jsou výše zaplacených daní (na úrovni jednotlivce i domácnosti), výše dávek (na úrovni domácnosti), a čisté daně, tj. rozdíl mezi daněmi a dávkami (na úrovni domácnosti). Model též generuje průměrné daňové sazby (na úrovni jednotlivce i domácnosti), průměrné dávkové a čisté daňové sazby (na úrovni domácnosti) a efektivní mezní a participační daňové sazby (na úrovni jednotlivců). Konstrukce mezních a participačních sazeb, ač jsou definovány pro jednotlivce, zohledňuje vazby mezi změnou příjmu nebo ekonomické aktivity jednotlivce a změnou daní či dávek na úrovni domácnosti jako celku (např. situaci, kdy hlavní živitel rodiny ztrácí slevu na dani za nepracující/hu manžela/ku v případě, kdy manžel/ka nastoupí do práce).

Tabulka 2 podává hlavní údaje o příjmech a daních jednotlivců a domácností před reformou, tj. za legislativu účinné v roce 2013. Zaměstnanci mají v průměru nižší hrubé příjmy než živnostníci (254 965 Kč ročně oproti 373 512 Kč ročně), ovšem platí vyšší celkové daně (133 927 Kč oproti 107 412 Kč).¹³ Domácnosti odvedou na daních v průměru 205 585 Kč ročně a inkasují 23 682 Kč na sociálních dávkách, přičemž plných 40 % domácností má nárok na alespoň jednu sociální dávku.

4. Výsledky

4.1. Dopady reformy na výši daní, průměrné daňové sazby, a daňovou progresivitu

Grafy 1a a 1b ukazují změnu roční výše daní na úrovni jednotlivců, separátně pro živnostníky a zaměstnance. Každý bod v grafu představuje poplatníka v datovém vzorku, a plná čára zobrazuje vážený průměr v populaci. Tabulka 3 potom ukazuje průměrné dopady podle příjmových decilů.

Reforma snižuje daně všem živnostníkům s příjmy nad 220 000 Kč ročně. Snížení daní je přitom výrazné - činí v průměru 4 367 Kč v pátém decilu, a s rostoucími příjmy je výraznější, až po 45 919 Kč v desátém decilu. Živnostníkům s příjmy mezi 1,5 až 2 miliony Kč klesají daně až o 50-100 000 Kč. Důvodem je razantní snížení sazby efektivní sociálního pojištění, které jednoznačně převažuje nad o něco vyšší sazbou daně z příjmů.

U živnostníků s nižšími příjmy jsou dopady značně heterogenní – v průměru se změna pohybuje mezi poklesem o 2 218 Kč a růstem o 1 004 Kč, podle decilů. Důvodem je razantní zvýšení minimálního základu

¹¹ Konkrétně s hrubými příjmy převyšujícími 8 000 Kč ročně.

¹² Domácnost důchodců je domácnost s alespoň jedním neaktivním důchodcem, ve které zároveň není ani jeden potenciálně ekonomicky aktivní dospělý člen domácnosti (potenciálně ekonomicky aktivní osoba je osoba mezi 18 lety a věkem odchodu do důchodu, která není studentem a nemá vážný zdravotní problém).

¹³ Skutečný zisk živnostníků je navíc velmi pravděpodobně vyšší než zisk reportovaný v SILC především z důvodu četného využívání paušálních výdajů.

sociálního pojištění, které zvyšuje celkové daně nejvíce těm živnostníkům, kteří mají (vykazované) příjmy na úrovni dnešního minimálního základu (155 000 Kč). Mezi živnostníky s nižšími příjmy jsou dopady velmi heterogenní i pro osoby se stejnou výší příjmů. Např. živnostníkům s příjmy z vedlejšího podnikání daně klesají, zatímco těm s hlavním podnikáním se převážně zvyšují.

Zaměstnancům – vyjma úzké skupiny s příjmy nad 1 242 000 Kč¹⁴ - se daně mírně snižují. V dolních dvou příjmových decilech se prakticky nemění, v dalších klesají v průměru o 1 326 Kč (třetí decil) až po 4 278 Kč (devátý decil). Zaměstnancům v nejvyšším příjmovém decilu s příjmy těsně pod maximálním základem 1 242 000 Kč daně klesají až o 15 000 Kč. Zaměstnancům s příjmy nad maximálním základem se naopak celkové daně výrazně zvyšují, od 25 000 Kč v případě zaměstnanců těsně nad stropem až po 200 000 Kč v případě zaměstnanců s příjmy kolem 2 milionů Kč. Důvodem je odvod z úhrnu mezd, díky kterému budou příjmy nad stropem nově zdaněny 25 procentní sazbou, a k tomu tito zaměstnanci ztrácejí základní slevu na dani. Tato změna se týká úzké skupiny zaměstnanců s nejvyššími příjmy. Dle souboru SILC pobírá mzdy nad maximálním základem jen 0,3 procenta všech zaměstnanců.

Grafy 2a a 2b zobrazují změny průměrných daňových sazeb na úrovni jednotlivců. Prakticky všem živnostníkům s příjmy nad 370 000 Kč se daňové zatížení snižuje o 4,4 procentní body.¹⁵ U živnostníků s nižšími příjmy změna průměrné daňové sazby fluktuje mezi minus 10 a plus 5 procentními body. Největší nárůst průměrné daňové zátěže se týká živnostníků s příjmy právě na hranici minimálního základu sociálního pojištění, tj. okolo 155 000 Kč. U nich růst minimálního základu na více než dvojnásobek nejvýrazněji zvyšuje placené pojistné.

Zaměstnancům průměrná daňová sazba klesá v průměru jen o 0,1 procentního bodu, a není mezi nimi velký rozptyl. V nejchudších decilech průměrná daňová sazba roste o cca 0,5 procentního bodu, v ostatních decilech klesá o 0,2-0,3 procentní body. Zaměstnancům s příjmy nad 1 242 000 Kč potom daňové zatížení roste o 1,5 až o 5 procentních bodů.

S průměrnými sazbami úzce souvisí i otázka daňové progresivity. Změny progresivity lze posuzovat – mimo jiné – pomocí podílů jednotlivých příjmových decilů na celkových příjmech a celkových daních. Tabulka 4 tyto podíly ukazuje před reformou a po ní, separátně pro příjmy ze zaměstnání a podnikání a též pro celkové příjmy. Mezi živnostníky mírně klesá podíl každého z horních třech decilů na celkových daních (o 0,4-0,5 procentních bodů) a naopak roste podíl nižších decilů, zejména třetího a čtvrtého. Progresivita zdanění živnostníků se tedy mírně snižuje. U zaměstnanců ke změně podílů jednotlivých decilů na daních prakticky nedochází, jen podíl nejvyššího decilu roste o 0,3 procentního bodu.

Zajímavý je pohled na progresivitu celkových příjmů. Systém před reformou je téměř zcela proporcionální – podíly jednotlivých decilů na daních se téměř rovnají jejich podílům na příjmech. Podíl nejvyššího decilu na daních (26,7 %) se dokonce přesně rovná jeho podílu na příjmech.¹⁶ Výrazným snížením daní živnostníkům, a to zejména těm s vyššími příjmy, reforma dosahuje toho, že nový podíl nejvyššího decilu na daních (26,5 %)

¹⁴ Dle databáze SILC tvoří tito zaměstnanci jen 0,3 procenta celkového počtu zaměstnanců.

¹⁵ O něco méně se snižuje těm s příjmy v intervalu 1,2-1,6 milionu, a naopak více těm s příjmy od 2 milionů výše.

¹⁶ Progresivita zdanění všech příjmů je nižší než progresivita posuzovaná separátně pro zdanění příjmů ze zaměstnání či z podnikání. Důvodem pro tento zdánlivý paradox je, že příjmy z podnikání jsou zdaněny výrazně méně, a zároveň ve vyšších příjmových decilech jsou příjmy z podnikání disproporčně více zastoupeny (viz poslední sloupec tabulky 4).

je dokonce nižší než jeho podíl na příjmech. V tomto aspektu by český daňový systém vykazoval i mírnou degresivitu.

V dolních řádcích tabulky 4 reportujeme formální měřítka daňové progresivity, a to koncentrační koeficienty daní a jejich podíly k Giniho koeficientu příjmů.¹⁷ V proporcionálním systému je tento podíl koncentračního a Giniho koeficientu roven jedné, přičemž hodnoty více vzdálené od jedné pak ukazují na vyšší progresivitu systému. Zkoumaná reforma snižuje hodnotu tohoto ukazatele jak u zdanění příjmů z podnikání (z 1,08 na 1,04), tak u zdanění celkových příjmů (z 1,06 na 1,02). Reforma tak dále snižuje již tak velmi nízkou progresivitu daňového systému.

4.2. Dopady reformy na mezní a participační daňové sazby

Dalším důležitým údajem o reformě je její dopad na efektivní mezní daňové sazby (grafy 3a a 3b a tabulka 5). Mezní daňové sazby ukazují, jak silnou mají poplatníci motivaci usilovat o zvýšení příjmů, či naopak provádět legální i nelegální daňové úniky. Třetina živnostníků klesá mezní daňová sazba o 4,4 procentní body – jedná se o živnostníky s příjmy mezi 370 000 a 1 242 000 Kč. Ještě větší část živnostníků – přibližně 40 procent – zaznamenává pokles mezní sazby o 10-11 procentních bodů. Jedná se jednak o velkou část živnostníků s příjmy pod 370 000 Kč, kteří budou po reformě pod minimálním základem sociálního pojištění a budou platit fixní sociální pojistné. Dále se jedná o živnostníky s příjmy nad 1 242 000 Kč, kteří budou nově nad maximálním základem sociálního pojistného a jejich mezní daňová sazba klesne z dnešních 43,4 % na 32,5 %.¹⁸

U naprosté většiny zaměstnanců nedochází ke změně mezních daňových sazeb, které tak zůstávají na nejběžnějších hodnotách 48,6 % (pro zaměstnance platící pozitivní daň z příjmů a pojistné jako pevné procento z příjmu), eventuálně 33,6 % (pro zaměstnance platící nulovou daň z příjmů). Zaměstnancům s nejvyššími příjmy se mezní daňová sazba zvyšuje z dnešních 33,8 % na 48,8 % a dostává se tak prakticky na úroveň sazby pro zaměstnance se středními a vyššími příjmy.

Změny efektivních participačních daňových sazeb ukazujeme v grafech 4a a 4b a tabulce 5. Participační daňové sazby ukazují, jak daňový a dávkový systém finančně demotivuje od zaměstnání či podnikání, v porovnání s ekonomickou neaktivitou. Samotné efektivní participační daňové sazby se výrazně liší od průměrných (bližší informace ve studii Dušek, Kalíšková a Münich, 2013a), ale jejich změna v důsledku schválené reformy se od změny průměrných sazeb liší jen minimálně. Důvodem je, že reforma primárně mění výši daní, ale nemění již jejich závislost na pracovní aktivitě poplatníka či členů domácnosti, ani nemění nároky na sociální dávky. Reforma tak prakticky nemění současnou daňovou demotivaci od práce pro zaměstnance a oslabuje daňovou demotivaci od podnikání.

4.3. Dopady reformy na domácnosti

---

¹⁷ Koncentrační koeficient, obdobně jako Giniho koeficient, je podíl plochy mezi diagonálou čtverce o straně 1 a koncentrační křivkou k ploše pod diagonálou. Koncentrační křivka $F_T(q)$ udává podíl celkových daní placených q procenty poplatníků s nejnižšími příjmy (Seidl, Pogorelskiy and Traub (2013), p. 19). Koncentrační koeficient daní se obvykle liší od Giniho koeficientu daní, neboť pořadí poplatníků od nejnižších k nejvyšším příjmům se obvykle nekryje s pořadím poplatníků od nejnižších daní k nejvyšším.

¹⁸ Pro úplnost živnostníkům s příjmy nad 2 484 000 Kč (mimo graf), kteří jsou nad stropem již dnes, mezní daňová sazba roste z 28,8 % na 32,5 %.

Grafy 5 a 6 a tabulka 6 ukazují, jak se reforma projeví v životní úrovni domácností. Ačkoli je reforma reformou daňového systému, distribuční dopady na domácnosti se mohou lišit od dopadů reformy na jednotlivce, protože dávkový systém interaguje s dopady daňového systému odlišně v odlišných typech domácností. V této části studie ukazujeme změny výše čistých daní domácnosti, tj. součet daní placených všemi členy minus dávky inkasované celou domácností, a tomu odpovídající změny čisté daňové sazby, tj. podíl čistých daní na celkových (superhrubých) příjmech domácnosti ze zaměstnání a podnikání. Příjmy i změna daní jsou přepočteny na spotřební jednotku domácností dle definice OECD.¹⁹ Naprostá většina domácností zaplatí na čistých daních méně než dnes, v průměru o 2 992 Kč na spotřební jednotku méně. V řádu stokorun ročně na spotřební jednotku se čisté daně snižují domácnostem v dolních dvou decilech, a v řádu 1 000 až 10 000 Kč ročně na jednotku domácnostem v horních decilech.

V relativním vyjádření čisté daňové zatížení domácností klesá o 0,7 procentního bodu, přičemž nejvýraznější pokles je u nejhudšího decilu (o 2,2 procentního bodu) a u dvou nejbohatších decilů (o 0,9 respektive 1,3 procentního bodu). Důvodem pro výraznější průměrný pokles u nejbohatších domácností je ten, že mezi nimi jsou disproporčně zastoupeni živnostníci, jimž daně klesají podstatně více. Na grafu 6 jsou dobře viditelné dva „pásky“ domácností – domácností zaměstnanců, kde daňová sazba klesá jen zcela nepatrně, a domácností živnostníků, jimž klesá daňová sazba o 4 procentní body. (Domácnosti mezi nimi mají oba zdroje příjmů, a s vyšší úrovní příjmů získávají větší váhu domácnosti s příjmy z podnikání, což se projevuje poklesem průměrné změny daňové sazby.) Reforma má velmi heterogenní dopady na domácnosti s příjmy nad 500 000 Kč na jednotku, v rozsahu od poklesu čisté průměrné daňové sazby o 5 procentních bodů přes nulovou změnu po růst o 8 procentních bodů. Důvodem je, že v těchto příjmových pásmech se nacházejí domácnosti s dominantními příjmy z podnikání, domácnosti s příjmy ze zaměstnání, kde všichni pracující členové jsou pod stropem sociálního pojistného, i domácnosti s příjmy ze zaměstnání, kde alespoň jeden pracující je pod stropem. Na každý z těchto typů domácností tedy reforma dopadá zcela odlišně.

4.4. Dopady reformy na rozpočet

Celkové daňové příjmy dle našich simulací klesají o 19,2 mld. Kč (tabulka 7). Za celkovou sumou jsou ovšem velké rozdíly ve složení daní – pokles daně z příjmu od zaměstnanců (-10 mld.), nárůst daně z příjmů od živnostníků (+11,7 mld.) a velký pokles soc. pojistného od živnostníků (-21,4 mld.). Celkově daně placené zaměstnanci klesají o menší částku než živnostníkům (8,4 respektive 10,8 mld. Kč), přestože nyní se živnostníci podílí na celkových daňových příjmech jen přibližně jednou sedminou. I toto ilustruje, jak reforma relativně více snižuje daně živnostníkům.

5. Závěry

V článku jsme představili praktické využití nového modelu TAXBEN k detailnímu empirickému vyhodnocení daňových reforem. Hlavní přidaná hodnota modelu spočívá ve vyhodnocení reforem na reprezentativním souboru jednotlivců a domácností, díky čemuž dokáže poskytnout obraz o rozdělení dopadů v populaci skutečných daňových poplatníků. Model též zohledňuje velké množství dílčích parametrů daňového a dávkového systému, predikuje změny demotivačních a redistribučních ukazatelů daňového systému a posuzuje diferencovaně zdanění příjmů z podnikání a ze zaměstnání.

---

¹⁹ Počet spotřebních jednotek domácnosti je součtem vah všech členů domácnosti. Váhy jsou definovány následovně: 1 pro předsedu domácnosti; 0,7 pro ostatní členy domácnosti starší 13 let; 0,5 pro děti do 13 let.

Druhým hlavním poselstvím článku je vyhodnocení reformy jako takové. Naším primárním záměrem je prezentovat pozitivní empirická fakta, nicméně v závěru diskutujeme některé normativní implikace. V souladu s přístupem Mirrlees Review (Mirrlees, 2010a a 2010b) nehodnotíme změnu v celkové výši daní – ta je nevyhnutelně otázkou politického konsensu ohledně optimální výše vládních výdajů – ale posuzujeme reformy daňového systému z pohledu *struktury* daní – jaký je vliv reforem na efektivitu systému a na jeho distribuční dopady.

V předchozích člancích (Dušek, Kalíšková a München, 2013a a 2013b) ukazujeme pomocí modelu TAXBEN některé diskutabilní aspekty současného zdanění příjmů – velké rozdíly mezi zdaněním příjmů ze zaměstnání a podnikání, velmi vysoké zdanění zaměstnanců, a velmi slabou progresivitu daňového systému. Přijatá reforma ještě více rozevívá nůžky mezi zdaněním zaměstnanců a živnostníků se středními a vyššími příjmy a posiluje tedy motivaci používat subkontraktory („švarcsystém“) namísto zaměstnanců. Reforma prakticky nemění vysoké zdanění práce, kdy naprostá většina zaměstnanců čelí mezní daňové sazbě ve výši 48 %.

Ještě více otevírá reforma nůžky mezi zdaněním zaměstnanců a živnostníků s nejvyššími příjmy. Zaměstnancům zde roste mezní daňová sazba o plných 15 procentních bodů na 48,8 %, zatímco živnostníkům klesá o 11 procentních bodů ze 43,4 na 32,5 %. Vysoké daňové sazby posílí snahy vysokopříjmových zaměstnanců se daním vyhnout. Právě poplatníci s nejvyššími příjmy nejsilněji reagují na změny daňových sazeb – daňovou optimalizací či reálnou změnou ekonomické aktivity.²¹ Této očekávané reakci může zákonodárce předem čelit tím, že zvyšování sazeb bude doprovázeno dalšími kroky, které omezí možnosti daňové optimalizace. Schválená reforma bohužel naopak otevírá minimálně tři cesty, jak se vyšší dani vyhnout.

Za prvé, zvýšení daní pro vysokopříjmové zaměstnance je doprovázeno snížením daní pro vysokopříjmové podnikatele. Ještě více tak zvýhodňuje vykonávání de facto zaměstnanecké práce na základě smlouvy s podnikatelem. Za druhé, konstrukce odvodu z úhrnu mezd dává vysokopříjmovým poplatníkům (např. vrcholovému managementu) možnost daň obejít tím, že se vyčlení do separátní firmy, kde průměrný plat bude nad maximálním základem odvodů z úhrnu mezd. Jedná se o administrativně nákladné řešení, ale nemalá část firem jej zřejmě využije. Ve výsledku zvýšení daně dopadne arbitrárně jen na část vysokopříjmových zaměstnanců. Tento bod reformy je vnitřně rozporný: Je-li záměrem zákonodárce vysokopříjmové zaměstnance zdanit, je efektivnější tak učinit bez výjimek (tj. vztáhnout odvod z úhrnu mezd na všechny příjmy, bez stropů). A pokud to záměrem není, je efektivnější je ze zdanění explicitně vyjmout (tj. nezahrnovat příjmy individuálních zaměstnanců do odvodů z úhrnu mezd). Do třetice, podle již schválené legislativy se zdanění zaměstnanců s nejvyššími příjmy má od 1. 1. 2016 opět snížit, a to na 38,6 %.²² To motivuje poplatníky k přesunu příjmů z roku 2015 do roků 2014 i 2016. Rozpočtový efekt vysokých daní pouze v roce 2015 tak bude zřejmě mizivý.

Důležitým rysem reformy je zvýšení minimálního základu sociálního pojištění živnostníků na 120 % průměrné mzdy, tj. 372 000 Kč (a obdobné zvýšení základu u příjmů z vedlejšího podnikání na 50 % průměrné mzdy).

---

²¹ Rozsáhlá zahraniční odborná literatura zkoumá, jak se (vykazované) příjmy daňových poplatníků mění se změnami daňových sazeb. Konzistentním zjištěním je, že na změny sazeb jsou nejcitlivější poplatníci s nejvyššími příjmy. Primárně reagují daňovou optimalizací – přesunem příjmů do jiného roku, přesunem příjmů do daňově výhodnější právní formy své činnosti (v českém kontextu např. ze zaměstnání do „švarcsystému“), či přesunem sídla do zahraničí. Až sekundárně reagují reálnou změnou své ekonomické aktivity. Pro shrnutí této literatury viz Saez, Slemrod a Giertz (2012).

²² Má být zrušen 7-procentní solidární příplatek a znovu zavedeny stropy na zdravotní pojištění placené zaměstnancem.

Minimální základy jsou běžným nástrojem tzv. presumptivního zdanění²³ – na poplatníky s příjmy pod minimálním základem je nahlíženo, jako by měli ve skutečnosti příjmy ve výši minimálního základu, a jsou podle toho zdaněni. Je to účinný způsob, jak omezit daňové úniky u poplatníků s nízkými (vykazovanými) příjmy. Ovšem aktuální zvýšení znamená, že plné dvě třetiny všech živnostníků budou pod minimálním základem. Nárůst minimálního základu je dotčeným živnostníkům převážně kompenzován snížením sazeb sociálního pojištění (viz graf 1b). Problematickým aspektem reformy proto není samotná výše minimálního pojistného (která by mohla odradit podnikatele se skutečně nízkými zisky od podnikání), ale otázka, nakolik je žádoucí rozšířit minimální základ na plné dvě třetiny živnostníků. Odpovědi na tuto otázku se odvíjí od samotného účelu minimálních základů. Pokud jsou minimální základy primárně nástrojem omezení daňových úniků, je třeba řešit kompromis: zvyšováním minimálních základů se zvyšují daně vybrané od živnostníků, kteří podhodnocují své příjmy, ale na druhou stranu jsou čím dál více penalizováni živnostníci, kteří příjmy vykazují poctivě, ale mají je skutečně nízké. Minimální základy lze ale též chápat jako nástroj, který má posílit vztah mezi platbami na důchodové pojištění a výší budoucích důchodů. Důchody v českém důchodovém systému závisí jen velmi slabě na výši placeného pojistného (Klazar a Slintáková 2012). Minimální základ tak v tomto smyslu garantuje minimální příspěvky na budoucí důchody, potom je ovšem nelogické, proč není využíván též u zaměstnanců.

Pokud jde o distribuční dopady, reforma snižuje daňové zatížení živnostníků se středními a vysokými příjmy, zvyšuje daňové zatížení zaměstnanců s nejvyššími příjmy, a nepatrně snižuje daně ostatním poplatníkům. Zvýšení daní nejbohatším zaměstnancům eliminuje jejich relativní zvýhodnění oproti ostatním zaměstnancům a vnáší do systému větší progresivitu. Z distribučního hlediska je ale sporné, proč je snížení daní koncentrováno na skupinu živnostníků, kteří jsou v bohatší části příjmového spektra a jsou nyní zdaněni relativně nejméně. To zvyšuje již tak vysoké rozdíly ve zdanění zaměstnanců a podnikatelů, které v těchto příjmových pásmech činí 11 až 14 procentních bodů. Snížení daní nejbohatším živnostníkům navíc snižuje progresivitu daňového systému. Povede ke snížení podílu daní, které odvádí nejbohatších 10 procent všech poplatníků na 26,5 procent, což je dokonce méně, než podíl těchto poplatníků na celkových příjmech (26,7 procent).

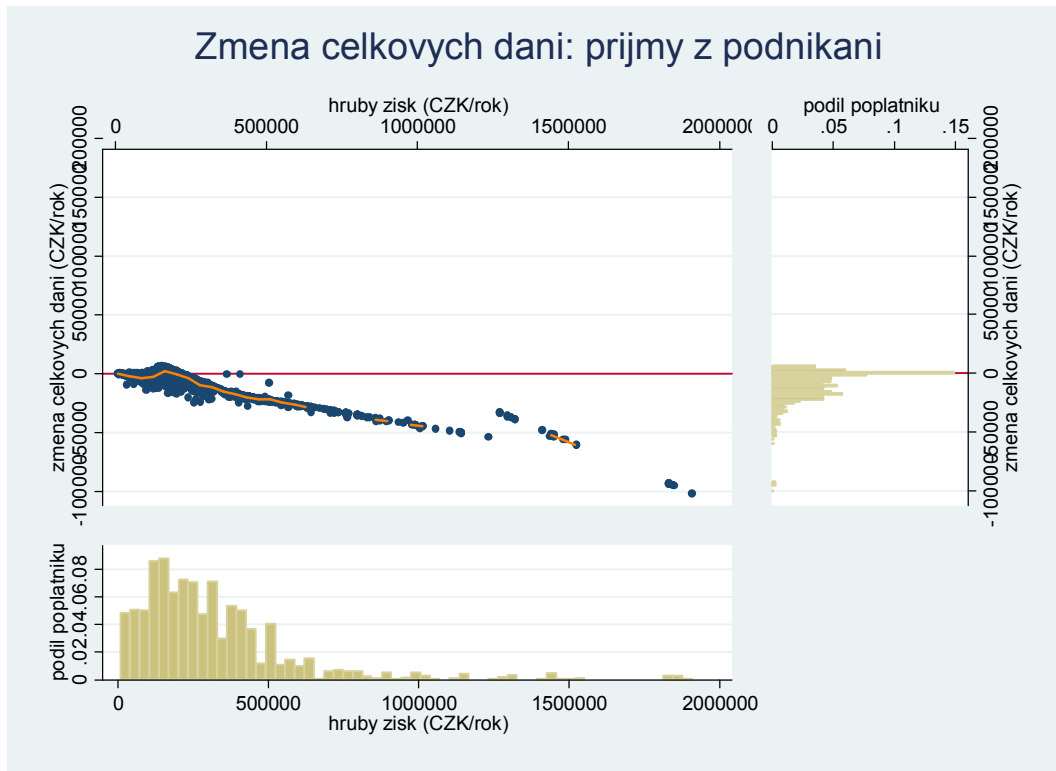
---

²³ Viz např. Yitzhaki (2007) nebo Bulutoglu (1995)

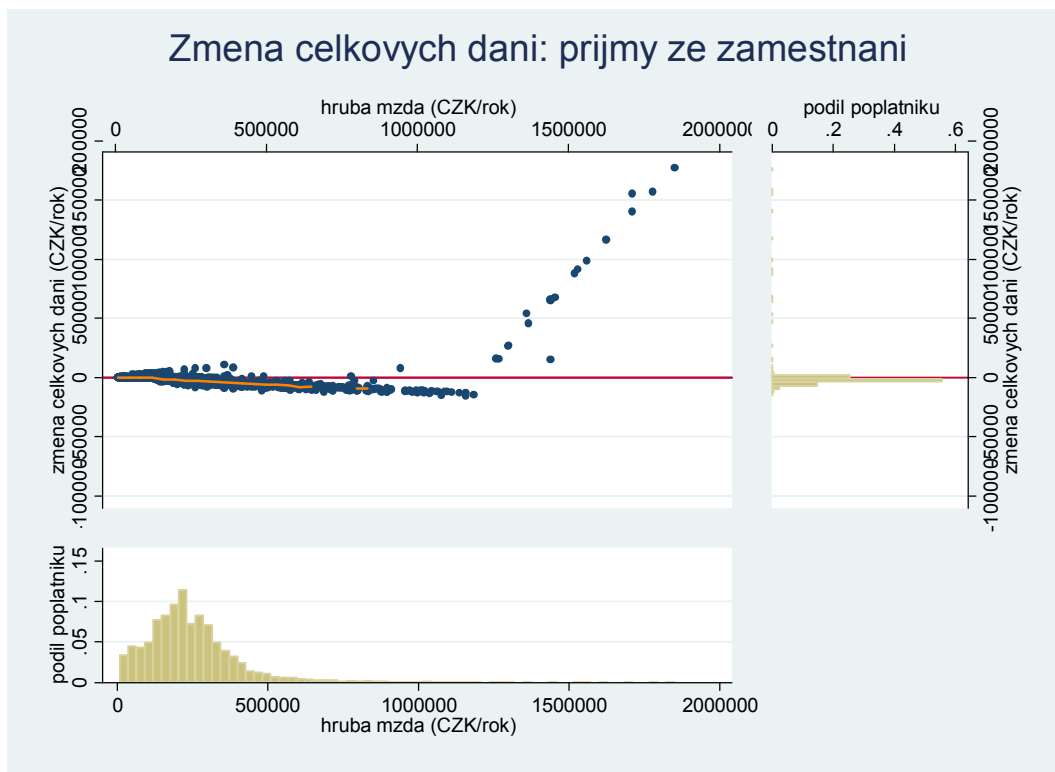
Literatura

- Bulutoglu, K. (1995). Presumptive Taxation, kapitola v Shome, P. (ed) Tax Policy Handbook, *International Monetary Fund*, Washington, DC.
- Dušek, L., Kalíšková, K., a München, D. (2013a). Distribution of average, marginal, and participation tax rates among Czech taxpayers: Results from a TAXBEN model. Working paper, available at http://idea.cerge-ei.cz/files/taxben_indiv_10_2013.pdf
- Dušek, L., Kalíšková, K., a München, D. (2013b). Distributional impacts of taxes and benefits among Czech households: Results from a TAXBEN model. Working paper, available at http://idea.cerge-ei.cz/files/taxben_hh_10_2013.pdf
- Galuščák, K., a Pavel, J. (2012). Taxes and Benefits: Work Incentive Effects of Policies. *Finance a úvěr*, 62(1), 27–43.
- Immervoll, H. (2004). Average and marginal effective tax rates facing workers in the EU: A micro-level analysis of levels, distributions and driving factors. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 19*, OECD Publishing.
- Immervoll, H., a O'Donoghue, C. (2002). Welfare benefits and work incentives: An analysis of the distribution of net replacement rates in Europe using EUROMOD, a multi-country microsimulation model. *EUROMOD Working Paper No. EM4/01*.
- Klazar, S. a Slintáková, B. (2012). How progressive is the Czech social security? *Prague Economic Papers*, No. 3, 309-327.
- Mareš, P. (2001). *Problém nečerpání sociálních dávek*. VÚPSV, v.v.i., Praha.
- Mirrlees, J. A. (Ed.). (2010a). *Tax by design: The Mirrlees review*. Oxford University Press.
- Mirrlees, J. A. (Ed.). (2010b). *Dimensions of tax design: The Mirrlees review*. Oxford University Press.
- Pavel, J. (2009). Dopady změn v daňovém a dávkovém systému v letech 2004-2008 na hodnoty ukazatelů motivace k práci v ČR. *Ministerstvo financí ČR, výzkumná studie 1/2009*.
- Saez, E., Slemrod, J., a Giertz, S. H. (2012). The elasticity of taxable income with respect to marginal tax rates: A critical review. *Journal of Economic Literature*, 50(1), 3-50.
- Schneider, O. a Jelínek, T. (2004). Distributive Impact of Czech Social Security and Tax Systems in Early 2000's. *IES Working Paper No. 67*.
- Yitzhaki, S. (2007). Cost-Benefit Analysis of Presumptive Taxation, *FinanzArchiv: Public Finance Analysis*, 63(3), 311-326.

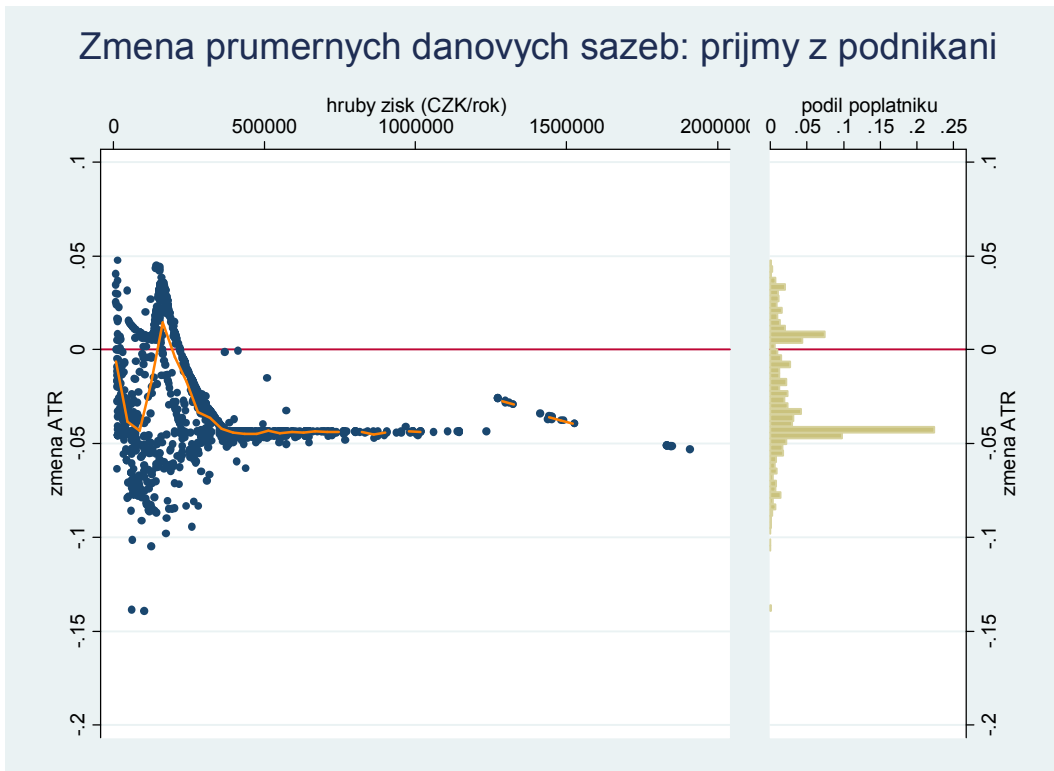
Graf 1a

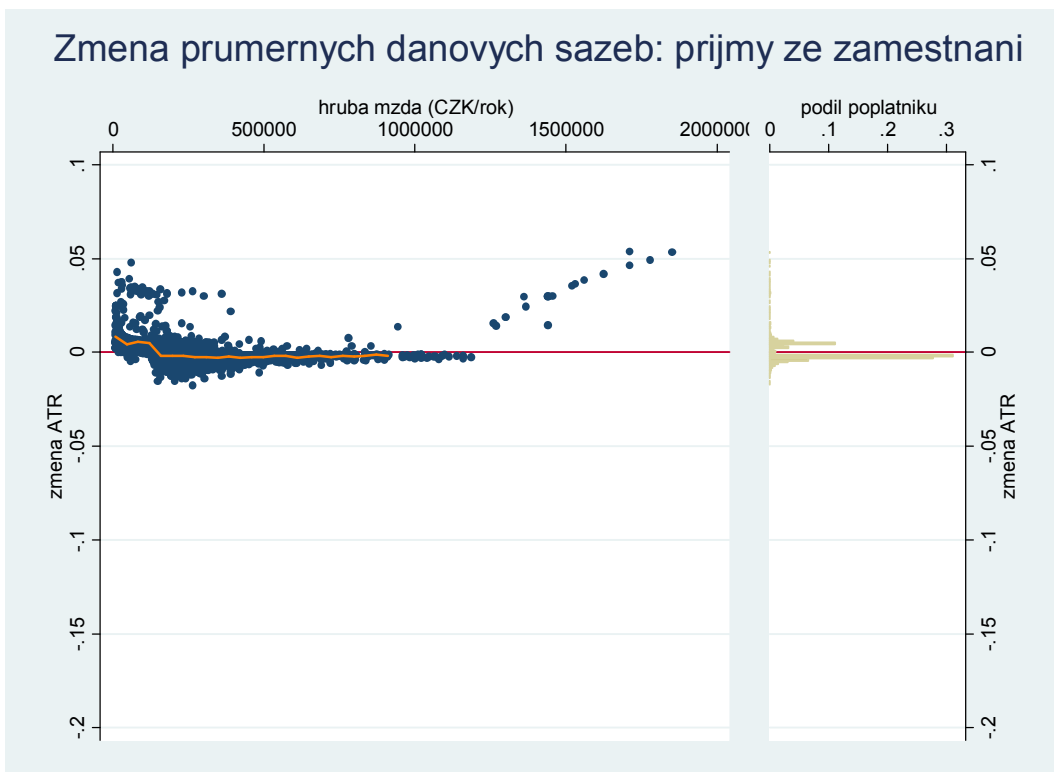
Graf 1b

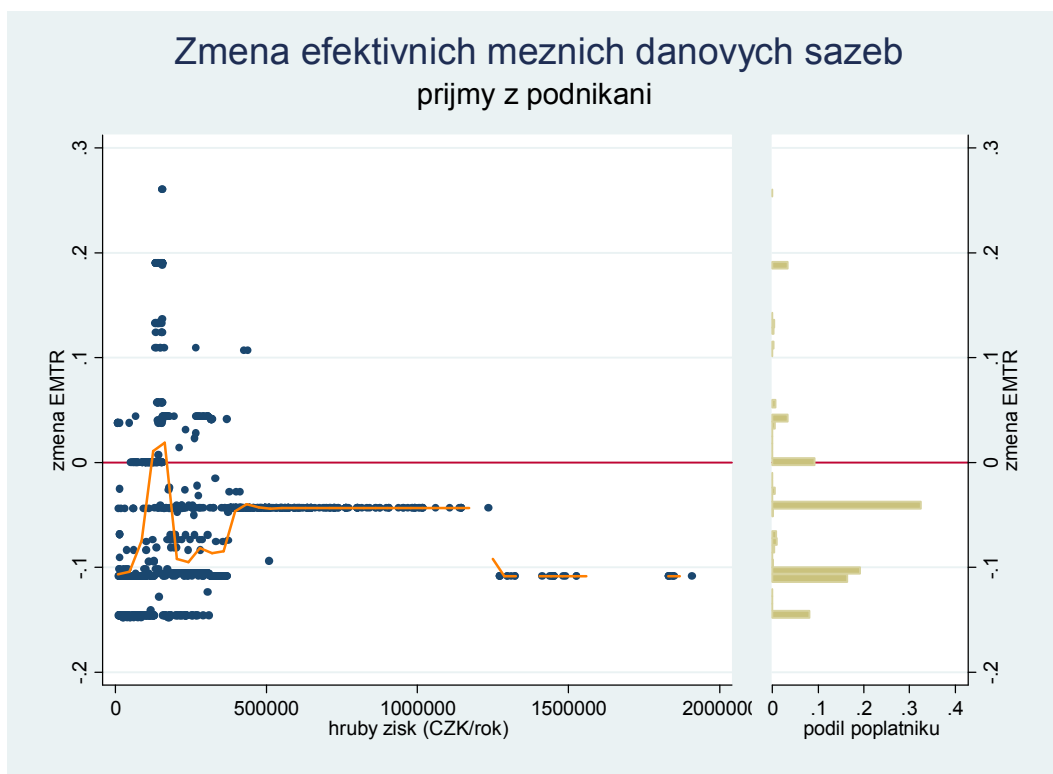
Graf 2a

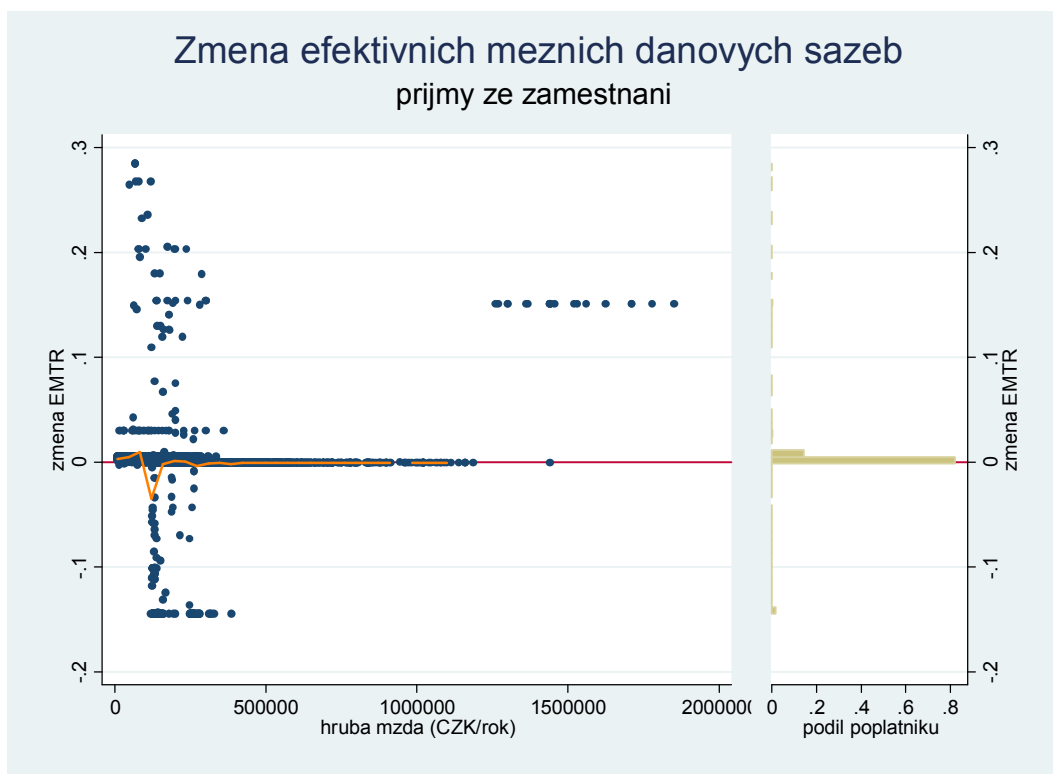
Graf 2b

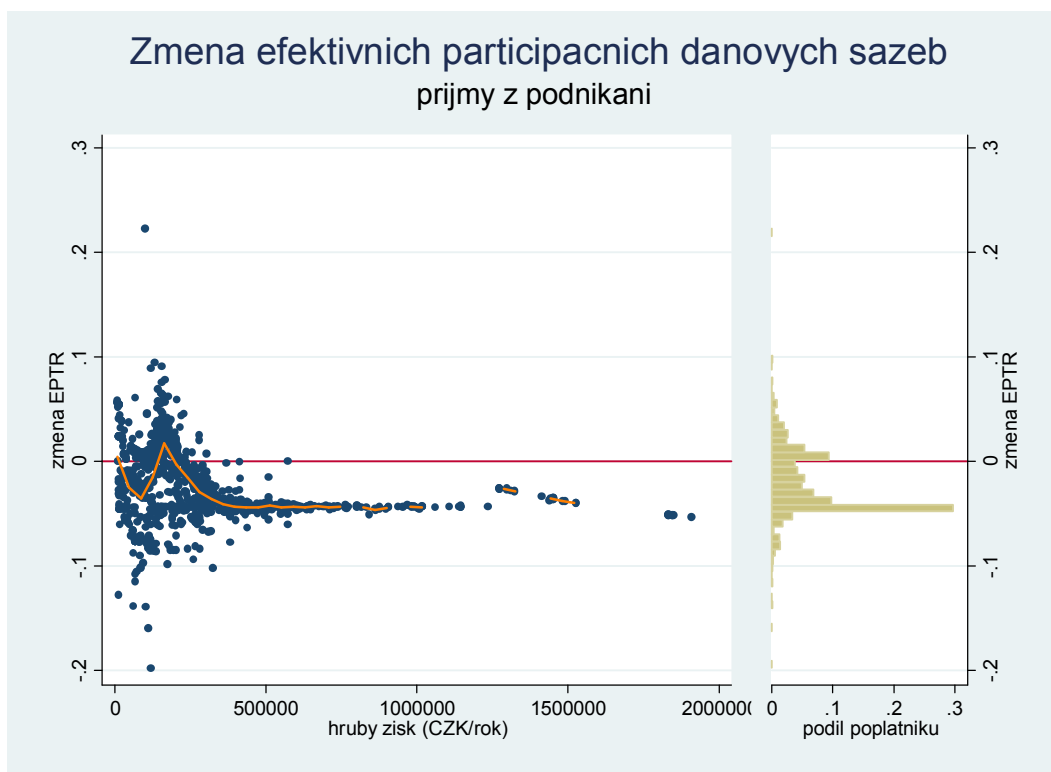
Graf 3a

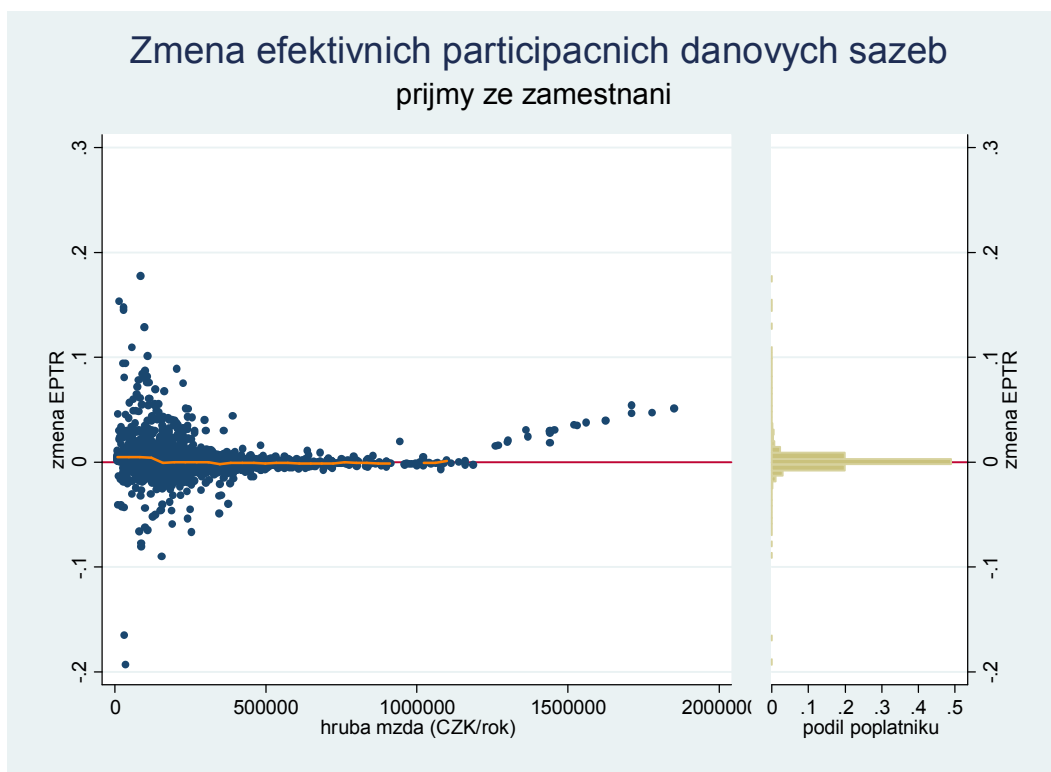
Graf 3b

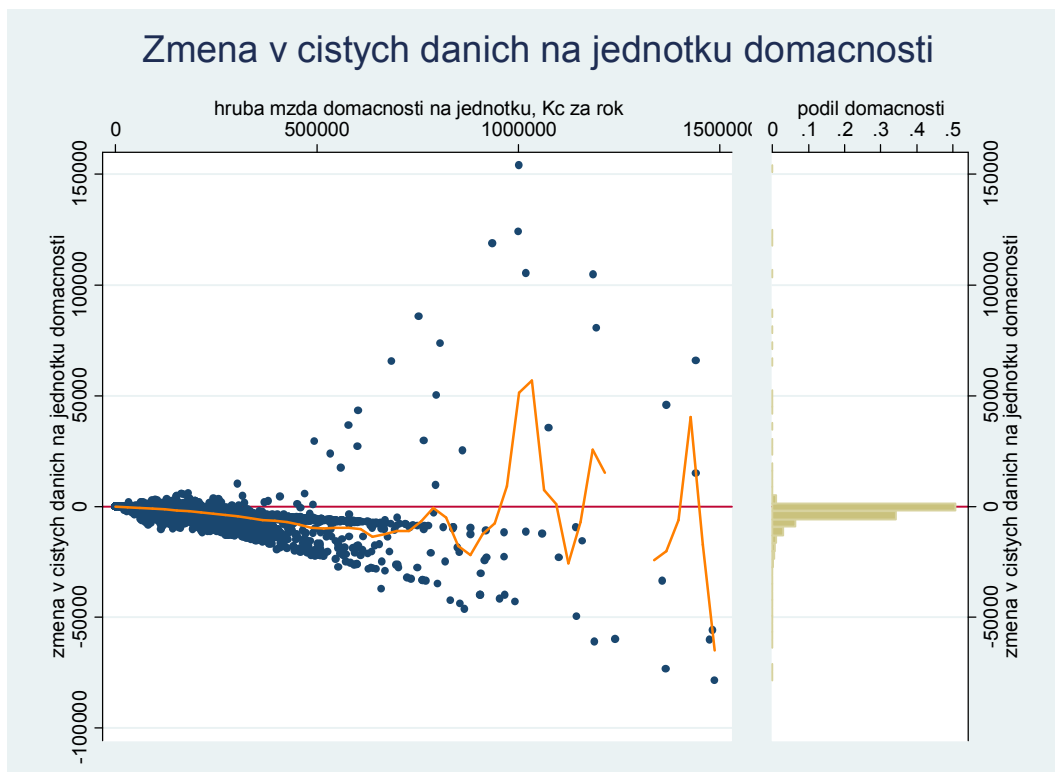
Graf 4a

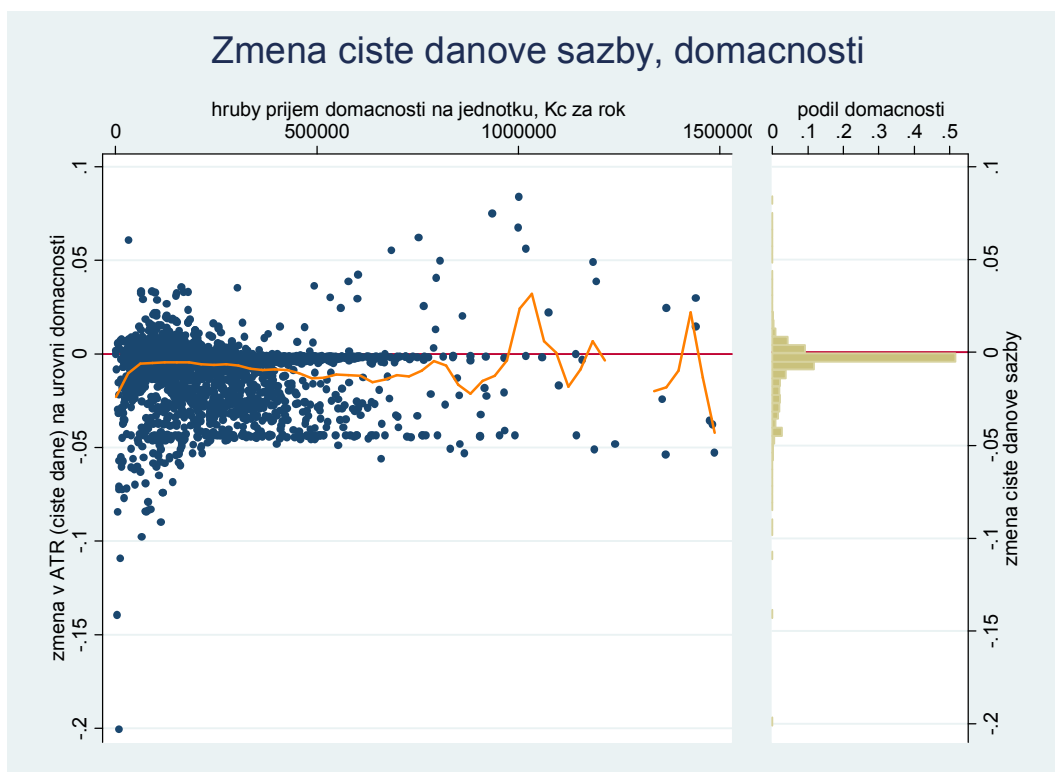
Graf 4b

Graf 5

Graf 6

Tabulka 1

Hlavní uzákoněné změny daňových parametrů, 2013-2015

	2013	2015
Daň z příjmů		
Základ daně	superhrubá mzda + zisk	hrubá mzda + zisk
Daňová sazba – základní	15 %	19 %
sleva na dani - poplatník a nepracující manžel/ka)	24 840 bez ohledu na příjem	24 840 jen do 48-násobku průměrné mzdy
Zdravotní pojištění		
daňová sazba – zaměstnanci	4,5 %	6,5 %
daňová sazba - zaměstnavatelé	9,0 %	7,0 %
daňová sazba - živnostníci	13,5 %	6,5 %
základ – živnostníci	50 % zisku	100 % zisku
min. základ - živnostníci	50 % průměrné mzdy	100 % průměrné mzdy
Sociální pojištění		
daňová sazba – zaměstnanci	6,50 %	6,5 %
daňová sazba - zaměstnavatelé	25,0 %	25,0 %
daňová sazba - živnostníci	29,2 %	6,5 %
základ – živnostníci	50 % zisku	100 % zisku
min. základ – živnostníci, hlavní podnikání	25 % průměrné mzdy	120 % průměrné mzdy
min. základ – živnostníci, vedlejší podnikání, bez příjmů ze zaměstnání	10 % průměrné mzdy	50 % průměrné mzdy

Tabulka 2

Základní charakteristiky jednotlivců a domácností

	Jednotlivci						Domácnosti	
	s příjmy jen ze zaměstnání		s příjmy jen ze živnosti		s příjmy z podnikání i ze živnosti		všechny nedůchodcovské domácnosti	
	průměr	s. o.	průměr	s. o.	průměr	s. o.	průměr	s. o.
Hrubý příjem (zaměstnání a živnost)	254 965	168 262	373 512	361 216	405 270	253 395	434 311	349 624
Hrubý příjem ze zaměstnání	254 965	168 262	0	0	256 177	214 933	335 068	286 880
Hrubý příjem z živnosti	0	0	373 512	361 216	149 093	156 615	99 243	272 918
Celkové (čisté) daně*	133 927	99 474	107 412	127 331	176 848	142 263	205 585	173 475
Daň z příjmů	19 448	31 680	23 433	61 727	34 728	45 980	32 106	55 205
Sociální a zdravotní pojištění	114 479	70 757	83 979	68 122	142 119	99 627	173 480	124 790
Pobírané dávky							23 682	42 465
Procento domácností pobírajících dávky							40 %	0,49
Věk (jednotlivce nebo přednosty domácnosti)	39,7	10,6	42,2	9,9	41,4	9,4	45,16	12,03
Počet dětí	0,78	0,92	0,88	0,98	0,98	0,98	0,77	0,95
Počet spotřebních jednotek v domácnosti (OECD definice)							2,2	0,79
Počet osob/domácností (populace)	3 703 576		720 324		116 666		3 052 996	
Počet osob/domácností (SILC)	7 099		1 031		199		5 794	

Poznámka: Zahrnuje jednotlivce s nezanedbatelnými příjmy (nad 8000 Kč ročně) a nedůchodcovské domácnosti (domácnosti, ve kterých není nepracující důchodce nebo je v nich alespoň jeden potenciálně ekonomicky aktivní člen). Všechny příjmy, daně a dávky jsou uvedeny v Kč za rok.

Pozorování jsou vážena koeficienty pro přepočítání na celkovou populaci.

* U jednotlivců uvádíme celkové zaplacené daně (daň z příjmu a sociální a zdravotní pojištění). U domácností uvádíme celkové čisté daně, tj. rozdíl mezi zaplacenými daněmi a přijatými dávkami.

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013.

Tabulka 3**Změna průměrných daňových sazeb dle příjmových decilů**

příjmový decil	příjmy z podnikání				příjmy ze zaměstnání			
	hrubý příjem v decilu	změna celkové daně	změna ATR	(s.o.)	hrubý příjem v decilu	změna celkové daně	změna ATR	(s.o.)
	(průměr)	(průměr)	(průměr)	(s.o.)	(průměr)	(průměr)	(průměr)	(s.o.)
1	42 246	-1 664	-0,032	0,037	45 147	60	0,006	0,006
2	104 345	-2 218	-0,022	0,038	106 654	-6	0,005	0,004
3	142 051	1 004	0,006	0,031	147 178	-1 326	-0,002	0,004
4	183 934	417	0,003	0,031	179 913	-1 737	-0,002	0,004
5	232 691	-4 367	-0,019	0,021	210 118	-2 074	-0,002	0,003
6	282 301	-9 039	-0,032	0,015	238 178	-2 408	-0,002	0,003
7	344 782	-13 580	-0,039	0,006	270 922	-3 012	-0,002	0,003
8	415 697	-18 219	-0,044	0,005	308 265	-3 511	-0,003	0,002
9	518 702	-22 760	-0,044	0,003	367 222	-4 278	-0,003	0,002
10	1 077 743	-45 919	-0,043	0,006	605 418	-1 888	-0,001	0,009
celkem	331 233	-11 452	-0,026	0,029	247 480	-2 012	0	0,005

Poznámka: Zahrnuje jednotlivce s nezanedbatelnými příjmy (nad 8000 Kč ročně). Příjmy a celkové daně jsou uvedeny v Kč za rok. Pozorování jsou vážena koeficienty pro přepočet na celkovou populaci.

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013 a 2015.

Tabulka 4

Podíly decilů na příjmech a daních, před a po reformě

příjmový decil	příjmy ze zaměstnání			příjmy z podnikání			celkové příjmy			
	podíl decilu na příjmech	podíl decilu na daních		podíl decilu na příjmech	podíl decilu na daních		podíl decilu na příjmech	podíl decilu na daních		podíl příjmů z podnikání
		před reformou	po reformě		před reformou	po reformě		před reformou	po reformě	
1	0,018	0,015	0,015	0,013	0,016	0,016	0,019	0,017	0,017	0,109
2	0,043	0,035	0,035	0,032	0,036	0,038	0,042	0,037	0,038	0,183
3	0,059	0,052	0,052	0,042	0,039	0,046	0,057	0,052	0,053	0,156
4	0,074	0,067	0,067	0,058	0,050	0,058	0,069	0,067	0,068	0,112
5	0,085	0,080	0,080	0,070	0,062	0,065	0,083	0,084	0,085	0,090
6	0,103	0,100	0,100	0,081	0,068	0,066	0,089	0,091	0,091	0,147
7	0,102	0,102	0,101	0,119	0,107	0,103	0,105	0,110	0,111	0,111
8	0,124	0,126	0,125	0,122	0,114	0,109	0,121	0,125	0,124	0,184
9	0,148	0,155	0,154	0,139	0,139	0,134	0,148	0,150	0,148	0,263
10	0,245	0,268	0,271	0,323	0,370	0,366	0,267	0,267	0,265	0,413
Gini koef.	0,33	0,37	0,37	0,43	0,47	0,45	0,35	0,37	0,36	
Podíl		1,13	1,13		1,08	1,04		1,06	1,02	

Poznámka: Zahrnuje jednotlivce s nezanedbatelnými příjmy (nad 8000 Kč ročně). Pozorování jsou vážena koeficienty pro přepočítání na celkovou populaci.

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013 a 2015.

Tabulka 5

Změna efektivních mezních a participačních daňových sazeb dle příjmových decilů

příjmový decil	příjmy z podnikání				příjmy ze zaměstnání			
	změna EMTR		změna EPTR		změna EMTR		změna EPTR	
	(průměr)	(s,o,)	(průměr)	(s,o,)	(průměr)	(s,o,)	(průměr)	(s,o,)
1	-0,049	0,732	-0,013	0,122	-0,004	0,118	0,005	0,026
2	-0,068	0,105	-0,017	0,047	-0,031	1,060	0,005	0,016
3	0,078	0,105	0,007	0,035	-0,011	0,185	-0,001	0,010
4	-0,120	0,496	0,005	0,032	0,011	0,302	-0,001	0,008
5	-0,103	0,055	-0,015	0,021	0,002	0,036	0,000	0,007
6	-0,089	0,068	-0,029	0,018	-0,003	0,021	0,000	0,007
7	-0,087	0,056	-0,039	0,010	-0,015	0,371	0,000	0,004
8	-0,041	0,017	-0,042	0,006	-0,001	0,012	-0,001	0,003
9	-0,044	0,003	-0,043	0,006	-0,001	0,360	-0,001	0,005
10	-0,056	0,032	-0,043	0,006	0,004	0,027	0,000	0,009
celkem	-0,035	0,571	-0,023	0,049	0,000	0,466	0,001	0,012

Poznámka: Zahrnuje jednotlivce s nezanedbatelnými příjmy (nad 8000 Kč ročně). Příjmy a celkové daně jsou uvedeny v Kč za rok. Pozorování jsou vážena koeficienty pro přepočítání na celkovou populaci.

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013 a 2015.

Tabulka 6**Změna čistých daní a čisté daňové sazby domácností podle decilu příjmu**

příjmový decil	hrubý příjem domácnosti na spotřební jednotku (Kč/rok)	změna čistých daní na spotřební jednotku (Kč/rok)	změna průměrné čisté daňové sazby (p. b.)	
	(průměr)	(průměr)	(průměr)	(s. o.)
1	7 617	-59	-0,022	0,042
2	69 295	-578	-0,006	0,015
3	104 015	-1 111	-0,006	0,014
4	132 808	-1 475	-0,005	0,01
5	161 038	-1 870	-0,005	0,011
6	191 390	-2 382	-0,005	0,01
7	227 540	-3 313	-0,007	0,012
8	272 199	-3 849	-0,006	0,01
9	334 370	-5 513	-0,009	0,013
10	564 406	-9 779	-0,013	0,02
celkem	206 377	-2 992	-0,007	0,015

Poznámka: Zahrnuje nedůchodcovské domácnosti (domácnosti, ve kterých není nepracující důchodce nebo je v nich alespoň jeden potenciálně ekonomicky aktivní člen).

Příjmy a čisté daně jsou uvedeny v Kč za rok. Pozorování jsou vážena koeficienty pro přepočítání na celkovou populaci.

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013 a 2015.

Tabulka 7

Dopad reformy na daňové příjmy a výdaje na dávky (v mil. Kč za rok)

Daně	2013	změna	Dávky	2013	změna
Daň z příjmů			porodné	130	-12
příjmy ze zaměstnání	79 812	-9 962	mateřská	5 642	0
příjmy z podnikání	19 414	11 659	rodičovský příspěvek	26 345	0
celkem	99 225	1 698	přídavky na děti	4 255	79
Pojistné - sociální			příspěvek na bydlení	12 463	124
příjmy ze zaměstnání	322 381	1 511	příspěvek na živobytí	5 218	46
příjmy z podnikání	45 623	-21 434	doplatek na bydlení	2 744	33
celkem	368 004	-19 924	podpora v nezaměstnanosti	9 355	0
Pojistné - zdravotní			ostatní	12 854	0
příjmy ze zaměstnání	146 169	0	celkem	79 006	270
příjmy z podnikání	24 576	-989			
Všechny daně					
příjmy ze zaměstnání	548 361	-8 451			
příjmy z podnikání	89 613	-10 764			
celkem	637 974	-19 215			

Zdroj: SILC 2011, TAXBEN model na základě legislativy roku 2013 a 2015.

Příloha

Model TAXBEN – algoritmus a předpoklady

Simulace daní a dávek na základě informací ze statistických šetření vyžaduje uplatnění jistých předpokladů, neboť informace v šetřeních nezahrnují všechny informace, které jsou nutné k výpočtu výše všech daní a sociálních dávek. Šetření Českého statistického úřadu Životní podmínky (SILC) obsahuje všechny podstatné informace o příjmech, demografických charakteristikách a složení domácnosti, přesto je však nutné při simulaci některých detailů daňového a dávkového systému uplatnit jisté předpoklady. Tato příloha obsahuje detailní popis simulací a uplatněných předpokladů. Konzistence modelu s externími daty a přesnost našich simulací je blíže diskutována v akademické studii Dušek, Kalíšková a Münich (2013a).

1. Definice příjmů

Mikrosimulace daní a dávek vyžaduje nejprve definici relevantních pracovních příjmů. Naše definice relevantních příjmů odpovídá meznímu produktu práce, tedy celkovým nákladům zaměstnavatele pro příjmy ze zaměstnání a hrubému zisku pro příjmy z podnikání. Datový soubor SILC uvádí hrubou mzdu ze zaměstnání včetně informace o typu pracovní smlouvy (pracovní smlouva, dohoda o pracovní činnosti nebo dohoda o provedení práce). Rozlišení typu pracovní smlouvy je důležité pro daňové účely, protože příjmy z dohod o provedení práce (DPP), které nepřesahují 10 000 Kč měsíčně, jsou osvobozeny od příspěvků na sociální a zdravotní pojištění. V našich simulacích tak rozlišuje příjmy z formálních kontraktů, které jsou zdaněny plně, a z neformálních kontraktů (DPP), které jsou za splnění výše uvedené podmínky daněny pouze daní z příjmu. Celkové náklady práce pak dopočítáme součtem hrubé mzdy a sociálního a zdravotního pojištění placeného zaměstnavatelem (počítané na základě hrubé mzdy a platné legislativy).

Zaměstnanci jsou kromě peněžních příjmů ze zaměstnání také často odměňováni ve formě zaměstnaneckých benefitů (stravenky, služební automobil, telefon atd.). Tyto benefity nejsou zdaněny (s výjimkou služebního automobilu používaného pro soukromé účely), ale mohou představovat nezanedbatelnou část zaměstnaneckých odměn. Pracovní příjmy by tedy v ideálním případě měly zahrnovat peněžní hodnotu těchto benefitů. SILC uvádí informaci o tom, které zaměstnanecké benefity má zaměstnanec k dispozici, neuvádí však peněžní hodnotu těchto benefitů. Z tohoto důvodu není možné zaměstnanecké benefity zahrnout do pracovních příjmů.

U živnostníků uvádí SILC zisk z podnikání včetně informace o tom, zda se jedná o hlavní nebo vedlejší podnikání. Tato informace je důležitá pro simulace odvodů na sociální a zdravotní pojištění, protože pouze pro příjmy z hlavního podnikání jsou platné minimální základy sociálního a zdravotního pojištění. Zisk z podnikání je v datovém souboru SILC reportován po odečtení sociálního a zdravotního pojistného. Je tedy nutné na základě reportovaného zisku a platné legislativy rekonstruovat hrubý zisk před zaplacením sociálního a zdravotního pojištění. Pro tento účel je nutné nejprve vytvořit funkci mapující vztah mezi reportovaným ziskem před placením pojistného a velikostí pojistného (včetně vlivu minimálních a maximálních základů sociálního a zdravotního pojištění²⁵) a poté aplikovat inverzní funkci na reportovaný zisk po odečtení pojistného. Tímto způsobem získáme velikost hrubého zisku před placením pojistného, který spolu s celkovými náklady práce tvoří výchozí koncepty příjmů, které jsou následně používány při výpočtu daní a dávek.

---

²⁵ Minimální základy sociálního a zdravotního pojištění závisí také na počtu měsíců hlavního podnikání. Tato informace je v datech SILC dostupná a je tedy využita ke konstrukci minimálních základů.

2. Simulace daní z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění

Domácnosti jsou nejprve rozděleny na daňové jednotky. Daňové jednotky jsou podmnožiny domácností, které jsou posuzovány jako celek pro daňové účely (zejména pro nároky na slevy na dani na dítě a na nepracující/ho manžela/lku). Daňová jednotka zahrnuje všechny členy domácnosti v domácnostech samoživitelů a v jednoduchých rodinách s dětmi. Ve smíšených domácnostech, kde žijí ještě další příbuzní (např. babička, strýc, sestra nebo neteř), využíváme informaci o vztahu členů domácnosti k předsedovi domácnosti pro separaci daňových jednotek v rámci těchto smíšených domácností (např. rodiče a jejich děti v jedné jednotce, prarodiče v druhé a strýc v samostatné jednotce).²⁶ Dále uplatňujeme předpoklad, že osoba s nejvyššími příjmy v dané daňové jednotce uplatňuje slevu na dani na děti a na nepracující/ho manžela/lku.

U každého jednotlivce s nezanedbatelnými příjmy (nad 8 000 Kč ročně) potom aplikujeme příslušnou daňovou legislativu pro výpočet sociálního a zdravotního pojistného. Pro výpočet daně z příjmu je nejprve sestaven daňový základ jako součet superhrubých příjmů ze zaměstnání (celkových nákladů práce) a hrubých zisků z podnikání. Daňový základ je poté snížen o odečitatelné položky.²⁷ Data SILC obsahují jen omezené informace ohledně nároku a pravděpodobné výše odečitatelných položek u šetřených osob. Data neobsahují žádné informace o hodnotě darů, pojistném na soukromé životního pojištění a nákladech na další vzdělávání, tyto položky tedy nejsou v modelu zohledněny. Nezahrnutí těchto položek však pravděpodobně nepředstavuje závažný nedostatek modelu, neboť tyto položky tvoří pouze 28 % celkové hodnoty odečitatelných položek.²⁸ Co se týká ostatních položek, informace o velikosti příspěvků na penzijní připojištění jsou v SILC datech dostupné, tato odečitatelná položka tedy může být zohledněna velmi přesně. Nejdůležitější odečitatelnou položkou jsou však odpočty úroků z hypoték, které tvoří 62 % celkové hodnoty odpočtů. Úroky z hypoték nejsou v SILC datech reportované, imputujeme je však na základě informace o tom, jestli má daná domácnost hypotéku, jaký je odhad hodnoty nemovitosti a jak dlouho domácnost žije v dané nemovitosti. Na základě těchto informací konstruujeme typickou hypotéku, kterou by daná domácnost mohla mít, a imputujeme úroky z takové hypotéky.²⁹ Imputace úroků z hypoték na základě dostupných informací samozřejmě vnáší do výsledků jisté nepřesnosti a snižuje variaci ve velikosti odpočtů. Imputace nám však umožňuje zachytit hlavní dopady tohoto daňového nástroje: nižší daně uvalené na vlastníky nemovitostí s hypotékou oproti ostatním poplatníkům, které snižují progresivitu daňového

²⁶ Tvorba daňových jednotek bere také v úvahu zákonná pravidla pro definici nezaopatřených dětí, na které mohou jejich rodiče uplatňovat slevu na dani na dítě. Dítě žijící v domácnosti s rodiči tak může tvořit samostatnou daňovou jednotku, pokud nespĺňuje podmínky nezaopatřeného dítěte (pokud je např. starší 26 let).

²⁷ Statistiky Ministerstva financí (Income tax breakdown statistics 2010) reportují, že celková hodnota odečitatelných položek činí 22,3 bilionů Kč ročně, což odpovídá asi 3,6 % z daňového základu. Tyto statistiky však vychází z daňových přiznání podaných jednotlivými daňovými poplatníky, zatímco za převážnou většinu zaměstnanců podává daňové přiznání zaměstnavatel. Nedostatek přesnějších informací o reálné důležitosti odečitatelných položek tedy znemožňuje přesnější validaci předpokladů uplatněných při simulaci odečitatelných položek v našem modelu.

²⁸ Zdroj: Income tax breakdown statistics (2010), Ministry of Finance.

²⁹ Trh s hypotékami v ČR zaznamenal obrovský nárůst po roce 2000. Je to patrné i v SILC datech, kde počet domácností s hypotékou, které se nastěhovali v letech 2000-2010, je asi 564 000, zatímco domácností, které se nastěhovali v předchozí dekádě, je pouze 117 000. Z tohoto důvodu předpokládáme, že domácnosti, které se nastěhovaly po roce 2000, využily hypotéku ke koupi bytu či domu, ve kterém žijí. Dále předpokládáme, že hypotéka pokryla 50 % hodnoty dané nemovitosti a byla uzavřena v roce nastěhování se do dané nemovitosti. Pro domácnosti, které se nastěhovaly před rokem 2000, předpokládáme, že hypotéku využily k renovaci bytu či domu. Výši hypotéky stanovujeme na 20 % hodnoty nemovitosti a rok uzavření hypotéky stanovujeme náhodně v intervalu let 2000-2011. Úrokovou sazbu stanovujeme na 4 % a délku splácení hypotéky na 15 let.

systemu, neboť u domácností s vyššími příjmy je pravděpodobnější, že mají hypotéku a že si mohou z daňového základu odečíst vyšší úroky.³⁰

Daňový základ snížený o odečitatelné položky slouží k výpočtu daně z příjmu. Z vypočtené daně se dále odečítají slevy na dani – základní sleva pro každého poplatníka, sleva za nepracující/ho manžela/lku, slevy za děti. Základní sleva na dani je dále vyšší pro poplatníka, který je držitelem karty ZTP/P, podobně je vyšší i sleva za nepracující/ho manžela/lku, pokud je držitelem karty ZTP/P. Informace o držitelích karty ZTP/P v datech nejsou, předpokládáme však, že poplatníci, kteří v datech SILC reportují „velmi špatný“ zdravotní stav, jsou držiteli karty ZTP/P.³¹ Poživatelé invalidního důchodu mají navíc nárok na dodatečnou slevu na dani. Informace o pobírání invalidního důchodu je v datech uvedena, simulace této daňové slevy je tedy snazší.³²

U poplatníků s oběma zdroji příjmů alokujeme daň z příjmů na části připadající na příjmy z podnikání a zaměstnání podle podílu jednotlivých zdrojů příjmu v základu daně. Celkové simulované daně jsou pak součtem vypočtených příspěvků na sociální a zdravotní pojištění a daně z příjmu (po odečtení daňových slev).

3. Simulace sociálních dávek

Simulace dávek začíná obdobně jako simulace daní definováním dávkových jednotek. Ty sestávají z členů domácnosti, kteří jsou posuzováni společně, pokud jde o nároky na sociální dávky. Pro účely některých sociálních dávek zahrnuje dávková jednotka všechny členy domácnosti (např. příspěvek na bydlení a dávky v hmotné nouzi). V případě některých dávek, které jsou vázány na přítomnost nezaopatřených dětí, však dávkové jednotky mohou zahrnovat jen některé členy domácnosti. Pro nárok na přídavky na děti a porodné se dávkové jednotky skládají pouze z nezaopatřeného dítěte a jeho rodičů (v případě že rodiče dítěte jsou sami nezaopatřeni dětmi, zahrnují se i prarodiče). Výpočet peněžité pomoci v mateřství pak závisí pouze na předchozích příjmech matky, dávková jednotka tedy zahrnuje pouze matku dítěte.

Na základě definovaných dávkových jednotek, simulovaných čistých příjmů a detailních informací o složení domácností v datech SILC dokážeme simulovat nárok a výši dávek pro většinu dávek vyplácených v českém sociálním systému: peněžitou pomoc v mateřství, porodné, příspěvky na děti, příspěvek na bydlení, a dávky v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení). Bohužel, některé dávky nelze simulovat pro nedostatek informací o příjmech a ekonomické aktivitě v předchozích letech (podpora v nezaměstnanosti), nebo protože příjemci sami mohou zvolit výši a dobu pobírání dávky (rodičovský příspěvek), nebo proto, že nárok na dávku je individuálně posuzován podle detailních zdravotních kritérií (příspěvek na péči, příspěvky pro zdravotně postižené osoby). Výši těchto dávek proto nesimulujeme, ale přebíráme jejich reportované hodnoty ze SILC.

³⁰ Popisné regrese na základě vzorku domácností s kladnými příjmy ukazují, že 1% nárůst příjmů domácnosti zvyšuje pravděpodobnost, že domácnost má hypotéku o 0,075 procentních bodů. Pro domácnosti s hypotékou pak platí, že 1% nárůst příjmů zvyšuje velikost úroků z hypotéky o 0,35 %.

³¹ Počet osob, které reportují „velmi špatný“ zdravotní stav odpovídá po přepočtení na populaci přibližně počtu osob, které jsou podle agregátních statistik držiteli karty ZTP/P.

³² Velikost této slevy na dani se však liší podle stupně invalidity (nižší sleva pro invaliditu I. a II. stupně než pro invaliditu III. stupně). Informace o stupni invalidity v datech bohužel chybí, zde tedy opět uplatňujeme předpoklad, že osoby, které reportují „velmi špatný“ zdravotní stav, pobírají invalidní důchod III. stupně, zatímco ostatní invalidní důchodci patří do I. nebo II. kategorie.

Simulace některých dávek jsou dále komplikovány tím, že období, pro které se testují příjmy pro nárok na dávku, se neshoduje s obdobím, pro které jsou příjmy reportovány v datech. Data SILC reportují příjmy v předchozím kalendářním roce, zatímco například příspěvek na bydlení a porodné jsou nárokovány na základě příjmů předchozího kalendářního čtvrtletí. V našich simulacích tedy předpokládáme, že příjmy jsou rovnoměrně rozloženy v průběhu celého roku. Nárok na sociální dávky je navíc zpravidla posuzován na základě příjmů v období předcházejícím samotnému pobírání dávky, zatímco reportované údaje o příjmech a pobíraných dávkách v datech odpovídají stejnému období. Vzhledem k tomu, že v modelu kombinujeme simulované s reportovanými hodnotami dávek, musíme tedy také do jisté míry předpokládat neexistenci výrazných meziročních změn v příjmech.

Výpočet nároku na peněžitou pomoc v mateřství vyžaduje dodatečné předpoklady. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství je podmíněn účastí na zdravotním pojištění alespoň 270 dní v posledních dvou letech. Zde předpokládáme, že všechny ženy, které mají dítě mladší jednoho roku a reportují pozitivní příjmy ze zaměstnání nebo podnikání v předchozím kalendářním roce, tuto podmínku splňují. Nárok na příspěvek na bydlení a velikost této dávky se odvíjí od velikosti reálných nákladů na bydlení. Při výpočtu této dávky využíváme reportované hodnoty nákladů na bydlení v datech SILC, které jsou zastropovány legislativně stanovenými normativními náklady na bydlení.

Konečně hlavním předpokladem simulace sociálních dávek je, že domácnosti pobírají všechny dávky, na které mají nárok. Toto je standardní předpoklad v mikrosimulacích (např. Immervoll a O'Donoghue 2002); na druhou stranu reálné čerpání některých dávek je v Česku poměrně nízké.³³

4. Definice daňových sazeb

Hlavním výstupem modelu TAXBEN jsou průměrné, mezní a participační daňové sazby na úrovni jednotlivců a průměrná čistá daňová sazba na úrovni domácností. V této sekci definujeme tyto koncepty a ilustrujeme, jak česká legislativa vstupuje do výpočtů těchto ukazatelů.

Průměrná daňová sazba (jednotlivci):

$$\begin{aligned} ATR^i &= \frac{T^i(Y^i)}{Y^i} = \\ &= \frac{W^i(\tau_{HE} + \tau_{SSE} + \tau_{HR} + \tau_{SSR}) + \max\{0, (W^i(1 + \tau_{HR} + \tau_{SSR}) - D^i)\tau_I - C^i\}}{W^i(1 + \tau_{HR} + \tau_{SSR})} \text{ (příjmy ze zaměstnání)} \\ &= \frac{\pi^i f_D(\tau_{HD} + \tau_{SSD}) + \max\{0, (\pi_i - D^i)\tau_I - C^i\}}{\pi^i} \text{ (příjmy z podnikání)} \end{aligned}$$

Průměrná daňová sazba je ukazatelem, který se využívá k posouzení progresivity daňového systému a velikosti daňové zátěže uvalené na různé typy poplatníků. Je definovaná jako podíl celkových placených daní $T^i(Y^i)$ na příjmu Y^i daného jedince. Pro příjmy ze zaměstnání tvoří daně jednak odvody na sociální a zdravotní pojištění, které se počítají z hrubých příjmů W^i podle lineárních sazeb τ_{HE} a τ_{SSE} (placené zaměstnancem) a τ_{HR} a τ_{SSR} (placené zaměstnavatelem). Druhým komponentem celkových daní je daň z příjmu, která je počítána aplikací lineární sazby τ_I na celkové náklady práce (superhrubou mzdu) po odečtení odečitatelných položek D^i . Poté jsou od daně odečteny slevy na dani C^i . Pokud se tímto výpočtem dostaneme k záporné daňové

³³ Nečerpání sociálních dávek se týká především příspěvku na bydlení a dávek v hmotné nouzi. Mareš (2001) odhaduje, že příspěvek na bydlení čerpá jen asi polovina z domácností, které mají na tuto dávku nárok.

povinnosti, poplatník daň neplatí, ale také zápornou daň neinkasuje. To platí s výjimkou poplatníků, kteří uplatňují daňovou slevu na dítě, která může být záporná až do maximální výše daňového bonusu. Z čitatele je zřejmé, že relevantní příjem pro zaměstnance představují celkové náklady práce.

Výpočet průměrné daňové sazby podnikatelů je velmi podobný jako u zaměstnanců, hlavním rozdílem je definice relevantního příjmu, což je u podnikatelů hrubý zisk před placením odvodů na pojistné π^i . Sazby sociálního a zdravotního pojištění ($\tau_{HD} + \tau_{SSD}$) jsou u podnikatelů aplikovány na hrubý zisk, který je však nejprve snížen faktorem f_D .³⁴

Efektivní mezní daňová sazba (jednotlivci):

$$MTR^i = \frac{dT^h(Y^h) - dB^h(Y^h)}{dY^i}$$

Efektivní mezní daňová sazba popisuje, jak silnou mají poplatníci motivaci usilovat o zvýšení příjmů, tedy jaká část dodatečných příjmů je odvedena na daních a ztracena na snížených dávkách. Je definovaná jako podíl změny čistých daní (změna celkových daní snížená o změnu pobíraných dávek) vůči změně příjmu. Koncept efektivní mezní daňové sazby tedy zahrnuje nejen daně, ale také změny v pobíraných dávkách dané domácnosti se změnou příjmu jednoho člena domácnosti. V naší studii pracujeme se změnou příjmu o 1000 Kč.

Efektivní participační daňová sazba (jednotlivci):

$$EPTR^i = \frac{[T^h(Y^h|Y^i = Y^i) - B^h(Y^h|Y^i = Y^i)] - [T^h(Y^h|Y^i = 0) - B^h(Y^h|Y^i = 0)]}{Y^i}$$

Efektivní participační daňová sazba je analogií efektivní mezní sazby pro participační rozhodnutí. Popisuje, jakou mají poplatníci motivaci participovat na trhu práce. Porovnává výši placených daní a pobíraných dávek pro danou domácnost pro dvě situace: když vybraný člen domácnosti pracuje a má pracovní příjmy rovny Y^i a když daný člendomácnosti nepracuje (jeho pracovní příjmy jsou tedy nulové). Zde bereme v úvahu dopad participačního rozhodnutí nejen na daně placené daným poplatníkem, ale i ostatními členy domácnosti (toto může být důležité především z důvodu možné ztráty daňové slevy na nepracující/ho manžela/lku). Efektivní participační daňové sazby počítáme pro poplatníky, kteří mají kladné pracovní příjmy na základě jejich reportovaných příjmů, ale i pro poplatníky, kteří nepracují na základě imputovaných příjmů. V této studii reportujeme změny participačních daňových sazeb pouze pro pracující osoby, bližší informace o imputaci příjmů a ukazatele participačních daňových sazeb pro nepracující osoby je možné nalézt ve studii Dušek, Kalíšková a Münich (2013a).

Průměrná čistá daňová sazba (domácnosti):

$$ANTR^h = \frac{T^h(Y^h) - B^h(Y^h)}{Y^h}$$

Průměrná čistá daňová sazba na úrovni domácnosti popisuje kombinovaný efekt daňového a dávkového systému. Je definována jako podíl celkových čistých daní placených domácností (celkové daně placené všemi

³⁴ V současném systému je faktor f_D roven 0,5. Podnikatelé tedy platí sociální a zdravotní pojistné aplikací sazeb $\tau_{HD} + \tau_{SSD}$ na polovinu hrubého zisku. Podnikatelům je umožněno stanovit si faktor vyšší než 0,5 a platit tedy vyšší pojistné, což by je v budoucnu opravňovalo k pobírání vyšších důchodů. Vazba mezi velikostí placeného pojistného a vyšší budoucích důchodů je však v českém systému velmi slabá, není tedy v zájmu podnikatelů stanovit si faktor vyšší.

členy domácnosti snižené o pobírané dávky) na celkovém příjmu domácnosti (celkový příjem je součtem pracovních příjmů všech členů domácnosti). Tento koncept definujeme na úrovni domácnosti, protože dávky jsou většinou posuzovány na úrovni domácnosti a přiřazování dávek jednotlivým členům domácnosti by bylo arbitrární a nepřesné.